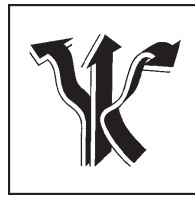

П. М. ЛІСОВСЬКИЙ
В. А. БОРТНИК
Ю. П. ЛІСОВСЬКА

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ: ПРОЦЕСИ ТА РІШЕННЯ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

П. М. ЛІСОВСЬКИЙ
В. А. БОРТНИК
Ю. П. ЛІСОВСЬКА

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ: ПРОЦЕСИ ТА РІШЕННЯ

Навчальний посібник

Київ
2025

УДК 342.9:347.9](477)(075.8)

Л69

Рецензенти:

К. В. Муравйов, д-р юрид. наук, проф.

С. А. Подоляка, д-р юрид. наук, проф.

О. О. Бригінець, д-р юрид. наук, проф.

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 28.05.25)

Лісовський П. М.

Л69

Адміністративне судочинство в Україні: процеси та рішення: навч. посіб. / П. М. Лісовський, В. А. Бортник, Ю. П. Лісовська. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 354 с.

ISBN 978-617-02-0417-2

Розкрито адміністративну юстицію як об'єкт інституції у системі адміністративного судочинства України, в якій публічно-правові спори є класифікаційною характеристикою. Висвітлено аналітичну змістовність як предмет законності щодо адміністративного судочинства в Україні. При цьому окреслено визначальний принцип Верховенства права. Стверджено концептуальну модель кадрового забезпечення щодо якісного формування порядку суддів. Подано адміністративне судочинство у воєнних практиках України, в яких суд присяжних є ефективно діючим різновидом складу суду.

Для студентів та викладачів юридичного профілю вищих навчальних закладів України.

УДК 342.9:347.9](477)(075.8)

© П. М. Лісовський, В. А. Бортник,
Ю. П. Лісовська, 2025

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом, 2025

ISBN 978-617-02-0417-2

ЗМІСТ

Передмова	7
Розділ 1. АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНСТИТУЦІЇ У СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ	9
1.1. Поняття та сутність визначення адміністративної юстиції	9
1.2. Основні історичні лейтмотиви щодо інституції адміністративної юстиції у світовому процесі	19
1.3. Класифікаційна характеристика публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві України	30
Питання для самоконтролю	32
Теми рефератів	32
Розділ 2. АНАЛІТИЧНА ЗМІСТОВНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ЗАКОННОСТІ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ	33
2.1. Субстанція як природна сутність адміністративного судочинства	33
2.2. Законодавчі джерела як критеріальні інтереси в адміністративному судочинстві	40
2.3. Визначальний принцип верховенства права як принцип законності та справедливості в адміністративному судочинстві	48
Питання для самоконтролю	52
Теми рефератів	53
Розділ 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ	54
3.1. Метод судового адміністративного процесу як праводієвого провадження	54

3.1.1. Основні алгоритмічні інструменти як послідовні стадії судового адміністративного процесу	61
3.1.2. Інституціональний прийом адміністративної юстиції у розв'язанні адміністративно-правових спорів	67
Питання для самоконтролю	74
3.2. Організаційний засіб в адміністративному судочинстві	74
3.3. Концептуальна модель кадрового забезпечення щодо якісного формування порядку адміністративних судів	78
3.4. Метод компетенції в адміністративному судочинстві	96
3.5. Верховний Суд України як найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції	101
Питання для самоконтролю	110
Теми рефератів	110

Розділ 4. АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО У ВОЄННИХ ПРАКТИКАХ УКРАЇНИ	111
4.1. Підвідомчість як міжгалузевий інститут права в адміністративному судочинстві	111
4.2. Підсудність як компетенція суду відповідної інстанції	118
4.3. Заходи щодо порушення правил підсудності справ в адміністративному судочинстві	139
4.4. Строки процесуальних (алгоритмічних, ритмодинамічних тощо) дій в адміністративному судочинстві	143
4.5. Судові витрати в адміністративному судочинстві	152
4.6. Характерні особливості складу учасників процесуальних дій в адміністративному судочинстві	158
4.7. Відвід та самовідвід судді як процесуальний гарант незалежності та неупередженості суду	162

4.8. Сторони як суб'єкти законних інтересів в адміністративному судочинстві	165
4.9. Докази як правомірні відомості в адміністративному судочинстві	169
4.10. Звернення як юридична підстава до адміністративного суду в контексті адміністративного судочинства	170
4.11. Порядок організації відкриття провадження в адміністративному судочинстві	183
4.12. Підстави повернення позовної заяви позивачеві	186
4.13. Причини відмови у відкритті провадження адміністративного судочинства	195
4.14. Загальна процедура здійснення підготовчого провадження в адміністративному судочинстві	197
4.15. Роль попереднього судового засідання	202
4.15.1. Ритмодинаміка як процесуальна діяльність слідчого судді на етапі досудового проведення	208
4.15.2. Суд присяжних як ритмодинамічний різновид склад суду	209
4.16. Врегулювання адміністративного спору в адміністративному судочинстві	210
4.17. Заходи забезпечення адміністративного позову	219
4.18. Особливість судових рішень під час підготовчого провадження	229
4.19. Характеристика стадій адміністративного процесу як принципу судового розгляду в адміністративному судочинстві	230
4.20. Судові рішення в адміністративному судочинстві ...	246
4.20.1. Судові рішення суду першої інстанції	248
4.20.2. Системний порядок ухвалення судових рішень	258
4.20.3. Структура змісту судових рішень: постанови, ухвали	264

4.20.4. Імперативи проголошення та роз'яснення судового рішення	270
4.20.5. Класифікаційно-категоріальна практика провадження адміністративних справ в адміністративному судочинстві	277
4.20.6. Спори, пов'язані з публічною службою.....	280
4.20.7. Судові рішення в апеляційному провадженні адміністративного судочинства	281
4.20.8. Апеляційне оскарження як реалізація права в адміністративному судочинстві	287
4.20.9. Практичні наслідки розгляду апеляційної скарги	297
4.20.10. Касаційна форма оскарження та її порядок організації в судових практиках	302
4.20.11. Юридичні підстави перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві	318
4.20.12. Механізм набрання законної сили як практичне виконання судового рішення ...	329
4.20.13. Відновлення втраченого судового провадження в адміністративній справі	342
Питання для самоконтролю	346
Теми рефератів	346
Список використаних джерел	348

ПЕРЕДМОВА

У сучасних демократичних країнах актуального значення щодо гарантування прав людини у її відносинах з владою надається правовому захисту з боку незалежного й авторитетного органу — суду. Саме судовий механізм захисту прав людини, який дозволяє усунути свавілля з боку влади, системно втілює в життя принцип відповідальності влади за свою діяльність перед суспільством. Такий генеративно-цілісний механізм має назву “адміністративне судочинство”. У більшості європейських країн адміністративне судочинство представлене спеціалізованими адміністративними судами або спеціалізованими відділами у складі судів загальної юрисдикції.

З огляду на це, розпочата в Україні адміністративна реформа та створення системи адміністративних судів, удосконалення нормативної бази регулювання адміністративного судочинства відбуваються з урахуванням міжнародних стандартів адміністративної юстиції. Тому, питання дослідження проблем розвитку та становлення адміністративного судочинства в Україні є одним із затребуваних завдань української юридичної науки, що фундаментально визначають державно-стратегічний пріоритет.

Мета навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство” — надати студентам юридичних закладів освіти навичок засвоєння й опанування сучасною адміністративно-правовою термінологією.

Предметом вивчення адміністративного судочинства є система суспільних правовідносин, що виникають між інституцією владних повноважень, їх посадовими особами, судом, з одного боку, та фізичними чи юридичними особами — з іншого, щодо визнання, реалізації та захисту прав і законних інтересів особи і держави у сфері публічних відносин та розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, визначеному адміністративним процесуальним законодавством.

У пропонованому навчальному посібнику викладено основні питання теорії адміністративного судочинства: предмет і метод відповідної галузі процесуального права, її система і структура, джерела адміністративного судочинства, поняття та сутність адміністративної юстиції як інституту судового захисту, акцентовано увагу на особливому аспекті адміністративного судочинства — провадження в адміністративному суді: відкриття провадження в адміністративній справі; підготовче провадження; судовий розгляд справи; судові рішення суду першої інстанції; особливості провадження в окремих категоріях адміністративних справ; апеляційне провадження в адміністративних справах; касаційний перегляд судових рішень; провадження за винятковими обставинами; провадження за нововиявленими обставинами.

Зокрема, у посібнику окреслюються основні положення “Кодексу адміністративного судочинства України”: характеристика повноважень адміністративних судів щодо розгляду справ адміністративної юрисдикції; розкриття порядку звернення до адміністративних судів; роз’яснення порядку здійснення адміністративного судочинства в Україні; з’ясування завдань та принципів адміністративного судочинства; вивчення організації адміністративного судочинства та зміст і значення різних видів провадження в адміністративних судах; розкриття процесуальних питань, пов’язаних з виконанням судових рішень в адміністративних справах та специфіки заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві.

Розділ 1

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНСТИТУЦІЇ У СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

1.1. Поняття та сутність визначення адміністративної юстиції

Одним із критеріїв правової держави як кіберінфраструктурного забезпечення інформаційного капіталу є запровадження у сферу її функціонування принципу розподілу влади, що передбачає делегування основних державних функцій незалежним один від одного інституціональним органам, а саме: парламенту, адміністрації та суду, здатних контролювати один одного за допомогою відповідних механізмів. Одним із таких механізмів є інститут адміністративної юстиції, покликаний здійснювати спеціалізований судовий контроль за діями та рішеннями публічної адміністрації. Розмірковуючи щодо сутності цього інституту, вчені як суб'єкти наукової спільноти вже на початку минулого століття вважали, що такий контроль мають здійснювати компетентні органи (суди), які отримали фундаментальну юридичну підготовку. Вони ставились у такі умови, що виключали можливість припущень про їх упередженість або партійну приналежність. Ці органи мали користуватися довірою суспільства, адміністративно-судових інституцій, а також усувати всі перепони, що могли б загальмувати або паралізувати його дії.

Згідно з Основним Законом Україна взяла на себе обов'язок дотримуватися вимог, висунутих до неї як правової держави. До таких вимог традиційно відносять, по-перше, запрова-

дження в державному механізмі розподілу влади. Законодавчий орган як вищий колегіальний представницький орган, має конституційні прерогативи у взаємовідносинах з іншими органами публічної влади. В силу совісті як морального закону щодо акта вищої юридичної сили парламент має можливість усувати з управлінської практики адміністративне свавілля, врівноважувати у взаємних правах та обов'язках громадянина, з одного боку, та державу — з іншого. Друга вимога концепції правової держави впливає з першої та полягає у підзаконному характері діяльності органів публічної адміністрації. Ключовою ж ознакою правової держави називають гарантованість суб'єктивних прав громадян від порушень з боку адміністративних органів. Зокрема, суб'єктивні права забезпечуються відповідальністю уряду і міністрів перед Парламентом, а також можливістю з боку громадян використовувати судову форму захисту проти будь-яких дій адміністративних органів. Таким чином, адміністративна юстиція як одна з форм судового захисту є неодмінною приналежністю “правової держави”.

Адміністративна юстиція формувалася здебільшого у другій половині XIX ст. в різних країнах індивідуально, з урахуванням наявних соціальних умов і традицій під впливом установлених на той період пануючих теоретичних поглядів. З огляду на це системи адміністративної юстиції, що склалися в деяких країнах, істотно відрізняються одна від одної. Ці розбіжності реально ускладнюють можливість визначення самого поняття “адміністративна юстиція”.

Поняття “адміністративна юстиція” внутрішньо суперечливе, оскільки поєднує два різні за своєю сутністю поняття — “адміністрація” і “юстиція”. “Адміністрація” у розумінні діяльності — це управління, допомога (з погляду характеру діяльності), а в організаційному плані — це виконавчо-розпорядчі органи державного управління та їх посадові особи.

“Юстиція” (лат. *justitia* — справедливість, законність, від *jus* — право) — термін, який означає всю сукупність судових установ, їх діяльність щодо здійснення правосуддя, а також су-